

Seminaari ja sen jälkimainingit

Kapina 1960-luvun suomalaisessa elokuvassa. Suomen elokuva-arkiston, Suomen elokuvasaatiön ja SETS:n järjestämä seminaari 26.-27.3.1998 elokuvasaatiössä.

Kapina 1960-luvun suomalaisessa elokuvassa oli teemana tutkijaseminaarissa, joka järjestettiin 26.-27.3. Suomen elokuva-arkiston, Suomen elokuvatuotkimuksen seuran ja Suomen elokuvasaatiön toimesta. Seminaari houkutteli osallistujat saatiön K13-teatteriin. Esitelmässä pureuduttiin 1960-lukuun muun muassa tuon ajan valistus- ja mainoselokuvien, lastenelokuvien sekä musiikin kautta. Esityksiä oli miltei parikymmentä ja tiiviin ohjelman vuoksi keskustelu jäi laimeaksi. Kuitenkin professori Tarmo Malmbergin esiintyminen "Moderni kulttuurirajattelu ja 1960-luvun elokuvakulttuuri Suomessa" -aiheeseen herätti kommentteja, kun hän moitti niin sanottua Turun tutkijakoulunkuntaa kansanomaisen suosimisesta ja sellaisesta populismista, joka pitää 60-luvun elokuvakulttuuria elitistisenä ja antaa arvoa vain rillumareille. Ohjaaja Maunu Kurkvaara kohahdutti puolestaan yleisöä seminaarin toisena päivänä poistuessaan salista närkästyneenä siitä, että elokuvista näytettiin vain pätkiä.

Esitelmien lomassa nähtiin pari pitkää elokuvaa, joiden teosta niiden ohjaajat kertoivat: Maunu Kurkvaaran itsemurha-aiheinen *Yksitysalue* (1962) ja Eino Ruutsalon Ranskassa kuvattu *Viheltäjät* (1964). Esi-

telmiä elävöittivät katkelmat muun muassa *Käpy selän alla* -elokuvasta (1966) ja Risto Jarvan tuotannosta. Yleisölle tarjoutui tilaisuus nähdä myös Ylen ruotsinkielisessä toimituksessa työskennelleen Ywe Jalanderin harvinaisia tv-dokumentteja, joukossa tuttu mutta aina kiehtova pätkä *Lapualais-oopperasta*.

Seminaarissa julkistettiin Mervi Pantin kirja *Kaikki muuttuu... Elokuvakulttuurin jälleerakentaminen Suomessa 1950-luvulta 1970-luvulle*. Se käsittelee suomalaisen elokuvatuotannon murrosta 1960-luvulla, jolloin Särkän, Orkon ja Mäkelän hallitsema elokuva-teollisuus oli hiipunut ja suomalaisen elokuvan uusi aalto oli marssimassa esiin. Valtion tuki pelasti suomalaisen elokuvan ahdingosta, johon se oli vuosikymmenen lopulla joutunut. *Kaikki muuttuu* etenee nuorisoelokuvasta uuteen aaltoon ja siitä edelleen poliittisen elokuvan lyhyeen nousuun. Elokuvia tutkitaan yhteydessä tuotantojärjestelmään, kulttuurin politisoitumiseen ja sukupolvien väliseen ristiriitaan.

Pantin teos herätti uinuvan keskustelun suomalaisesta elokuvatuotkimuksesta. Tutkija Sakari Toiviainen reagoi voimakkaasti kirjaa vastaan arvioidessaan sitä elokuvasaatiön *Sesinfo*-lehtisessä (3/98). Toiviaisen mielestä Pantti syylistyy populismiin yhdessä "turkulaisen" elokuvatuotkimuksen kanssa, jonka toimesta 60-luvun pyrkimykset uuteen realistiseen ja taiteelliseen elokuvaan halutaan heittää romukoppaan. Kirja asettaa Toiviaisen mukaan vastakkain "taiteen" ja "kansanomaisuuden", niin että "taide" jää häviölle. Samaisessa *Sesinfossa* teos

nähdään toisessa valossa, kun Jussi Karjalainen viestittää: "kirjassa ei kuitenkaan puututa sen enempiä taide- kuin studioelokuvienkaan tasoon". *Aamulehden* ja *Helsingin Sanomien* sivuilla *Kaikki muuttuu* on saanut puolestaan myönteisen arvostelun.

Suomalaisen elokuvan murros vuosikymmen herättää yhä voimakkaita reaktioita. Nyt kiistellään näkökulmasta, lähteaineistosta ja käsitteistä, kaiken kaikkiaan oikeudesta ja tavasta tutkia elävää kuvaa. Kun nuoret tutkijat tekevät tuloaan elokuvatuotkimuksen kentälle, konflikteilta tuskin voi välttyä.

Viime aikoina on elokuvatuotkimuksen seuran sähköpostitilistalla käyty keskustelua "Turun koulusta" ja siitä, ketkä siihen kuuluvat ja ketkä eivät. Nimitystä on eri yhteyksissä sovellettu milloin mihinkin; esimerkiksi Turun yliopiston Elokuva- ja tv-tieteen tutkijoihin/nuoriin tutkijoihin, tutkimusnäkökulmiin ja teemoihin tai *Lähikuvan* artikkeleihin. Kannanottoja on myös sävyttänyt halu käynnistää pohdintaa elokuvan tutkimisen nykytilasta ja tulevaisuudennäkymistä muuttuvassa mediakentässä, sillä elokuvatuotkimus on vaarassa syrjäytyä entisestään.

Pilvi Meriläinen